

Nr 25.

Utlåtande i anledning av väckt motion om översyn av gällande tätortslagstiftning.

Tredje lagutskottet har till behandling förehaft en inom riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 386 i andra kammaren av herr Larsson i Luttra *m. fl.* I motionen hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en allmän översyn av gällande tätortslagstiftning i enlighet med motionens syfte».

Om syftet med den begärda översynen anför *motionärerna* i huvudsak följande. Genom kommunindelningsreformen hade stora landsbygdsområden sammanslagits med städer, köpingar och andra tätorter. Ett flertal av de lagar och förordningar, som utformats för att tjäna tätorternas behov, syntes emellertid i väsentliga avseenden vara till men för de glesbygder, som genom den kommunala nyindelningen införlivats med tätorterna. Problemet hade, såvitt rörde hyresregleringslagen, upptagits till behandling av hyresregleringskommittén. Det vore enligt motionärernas mening nödvändigt att tätortslagstiftningen i hela dess vidd, framför allt de s. k. stadsstadgorna, underkastades en översyn i syfte att undantaga glesbygdsområdena från de bestämmelser, som avsetts för tätortsbebyggelsen. Översynen kunde lämpligen ske i samband med beslutad utredning rörande den kommunala indelningslagen.

Gällande bestämmelser m. m.

Tillämpningsområdet för de av motionärerna antydda, för tätort avsedda bestämmelserna är icke enhetligt fastställt. Några av ifrågavarande författningsregler är för sin tillämplighet beroende av att detaljplanering för tätbebyggelse skett genom upprättande av stadsplan eller byggnadsplan. Andra bestämmelser äger giltighet för stads eller annan tätorts hela område, sådant det bestämts genom administrativ indelning eller eljest genom Kungl. Maj:ts beslut. Erinras må i detta sammanhang om att de s. k. stadsstadgorna (jfr 87 § lagen om kommunalstyrelse på landet) i viss utsträckning gäller även för annan ort än stad. Sålunda äger bestämmelserna för stad i byggnadslagen, byggnadsstadgan, brandlagen och brandstadgan i princip giltighet även inom köping, och nämnda bestämmelser liksom också ordningsstadgan för rikets städer samt hälsovårdsstadgan är efter Konungens förordnande tillämpliga å annan ort (municipalsamhälle) än stad respektive köping. Här torde en kortfattad översikt angående hyresregleringslagens och stadsstadgornas tillämpningsområde få lämnas. Givetvis finnes åtskilliga andra författningar (jfr tredje lagutskottets utl. nr 12 och 16/1950), vilka innefattar bestämmelser enbart avsedda för tätort.

Det synes vara lämpligt att i nedanstående översikt även beröra i vad mån de angivna bestämmelserna är föremål för utredning.

Lagen den 19 juni 1942 om hyresreglering m. m. har särskilt nämnts av motionärerna. Beträffande hyresregleringslagens tillämpningsområde torde få erinras om tredje lagutskottets innevarande år avgivna utlåtande berörande hyresregleringen, vilket av riksdagen godkänts. I nämnda utlåtande (nr 18/1953 s. 18) anförde utskottet följande:

»Inom ramen för nu behandlade reformförslag vill utskottet till sist beröra en fråga, som ägnades uppmärksamhet i samband med 1952 års riksdagsbeslut angående hyresregleringens fortsatta bestånd. I fjolårsmotionerna I: 355 och II: 466 framhölls att gällande lydelse av 1 § hyresregleringslagen icke stode i god överensstämmelse med det läge, som skapats genom den vid årsskiftet 1951/52 ikraftträdde kommunindelningsreformen. Den kategoriska föreskriften i 1 § att hyresregleringslagen skall äga tillämpning i varje stad, köping eller municipalsamhälle, som vid 1942 års ingång hade minst 2 000 invånare, hade nämligen medfört, att där landsbygdsområden införlivats med stad eller köping, för vilken hyresregleringen automatiskt gällde, regleringen utan vidare blivit tillämplig även beträffande den införlivade landsbygden. För landsbygdsområden utan egentlig hyresmarknad hade härigenom uppstått ett onödigt och betungande ingrepp i den enskildes frihet. Den påtalade olägenheten skulle enligt motionärerna försvinna, om det i 1 § stadgades, att Kungl. Maj:t hade att pröva, i vilken utsträckning hyresregleringslagen skulle tillämpas inom område som införlivas med stad eller köping.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 6/1952 uttalade tredje lagutskottet, att motionärernas hemställan om modifierande föreskrifter i fråga om hyresregleringens tillämplighet syntes välgrundad. Utskottet anförde därefter:

Att utforma sådana föreskrifter är emellertid komplicerat. Utskottet har under hand inhämtat, att hyresregleringskommittén redan uppmärksammat förevarande spørsmål och i sinom tid kommer att avge förslag till en lösning av spørsmålet. Detta förslag bör enligt utskottets mening icke föregripas, och utskottet vill därför icke nu föreslå ändrad lydelse av 1 § hyresregleringslagen. Utskottet vill dock betona frågans betydelse och framhålla det angelägna i att proposition i ämnet snarast förelägges riksdagen.

Hyresregleringskommittén synes ännu icke ha slutfört sitt utredningsarbete i detta avseende. Utskottet får därför understryka riksdagens i fjol uttalade förväntan om att förslag i ämnet skall framläggas utan onödig tidsutdräkt.»

Ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) gäller i första hand inom stad. Vissa bestämmelser i stadgan äger en mer begränsad giltighet så till vida, att de är gällande endast inom »den egentliga staden». Andra åter är gällande blott i fråga om »stadens område», d. v. s. »utom den egentliga staden belägna, men ändock till staden lydande och inom dess rågång befintliga ägor» (19 §). Till den egentliga staden har i praxis an-

setts böra hänföras de på mera stadsmässigt sätt bebyggda delarna av en stad. Huruvida stadsplan fastställts för området i fråga har i detta hänseende icke varit avgörande (se SOU 1944: 48 s. 58). Vissa bestämmelser rörande offentliga föreställningar i § 13 i stadgan är tillämpliga för riket i dess helhet (§ 30 samt kungörelse den 10 juni 1932, nr 198).

År 1944 framlades av den s. k. *ordningsstadgutredningen* ett betänkande med förslag till allmän ordningsstadga m. m. (1944: 48). Av intresse synes här vara att i förslaget bibehölls viss motsvarighet till nuvarande skillnad mellan den egentliga staden och stadens område. Avseende borde däremot enligt betänkandet icke, såsom i fråga om vissa andra stadsstadgor, fästas vid huruvida området vore planlagt eller icke. Utredningen uttalade emellertid, att utredningen icke vore främmande för önskvärheten av att likformighet i förevarande hänseende åstadkommes de olika stadsstadgorna emellan, i den mån icke sakliga skäl påkallade avvikelser. Spörsmålet borde i sinom tid göras till föremål för närmare utredning. Här berörda förslag utsattes för stark kritik under remissbehandlingen. År 1949 tillkallades därför nya *sakkunniga för översyn av ordningsstadgan*. Dessa fingo i uppdrag att överse ordningsstadgutredningens förslag. Uppdraget beräknas enligt uppgift i 1953 års riksdagsberättelse kunna slutföras under första halvåret 1953.

Byggnadslagen och byggnadsstadgan av år 1947 har särskilda avdelningar för stad, för vissa stadsliknande samhällen samt för landet i övrigt. Ortens administrativa karaktär är sålunda enligt författningarnas disposition i första hand avgörande för frågan, vilka bestämmelser i nämnda lagstiftning som skall tillämpas. Exempel härpå erbjuder de i 61 och 132 §§ byggnadsstadgan intagna föreskrifterna rörande våningshöjd. Emellertid är av mera väsentlig betydelse för tillämpligheten av de bestämmelser i byggnadslagstiftningen, som är avsedda för tätbebyggelse, huruvida och i vilken mån de i lagen angivna planinstitutet kommit till användning.

Framhållas må att även i fall, där tätortsbestämmelse i byggnadslagstiftningen principiellt är tillämplig, finnes stora möjligheter till dispens från bestämmelsen.

Byggnadslagstiftningen är f. n. under översyn av 1951 års *byggnadsutredning*. Utredningen, som har till syfte att bl. a. förenkla lagstiftningen, beräknas enligt riksdagsberättelsen slutföra sitt arbete under år 1953. I visst hänseende har de av motionärerna behandlade spörsmålen redan varit föremål för utredningens uppmärksamhet. Detta framgår av tredje lagutskottets utlåtande nr 21/1952 i anledning av propositionen nr 116 med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av ovan angivna författningsrum rörande våningshöjd. Utskottet anförde bl. a. följande:

»Då utskottet tillstyrker att kungörelse utfärdas på sätt föreslagits i propositionen, vill utskottet emellertid framhålla, att städer och stadsliknande samhällen även till de delar, som ha ren landsbygdskaraktär, också för framtiden komma att stå under strängare byggnadsbestämmelser än landsbygden.

Särskilt på grund av de utvidgningar av tätorterna, vilka skett genom den nya kommunindelningen, framstår detta som en betydande olägenhet. Den fråga har, enligt vad utskottet erfarit, uppmärksamrats inom 1951 års byggnadsutredning, Utskottet får understryka lämpligheten av att undersökning äger rum för att i byggnadshänseende fullt jämställa nu nämnda delar av tätorterna med landsbygden, i den mån icke tätorterna själva finna erforderligt att dessa delar skola stå under strängare kontroll.»

Brandlagen den 15 juli 1944 innehåller regler rörande brandstyrkas storlek och sammansättning, vilka gäller särskilt för stad och köping ävensom för municipalsamhälle som har att själv handhava sitt brandförsvar. *Brandstadgan den 15 juli 1944 (nr 522)* har en avdelning med bestämmelser angående stad. Bestämmelserna avser bl. a. brandsyn och sotning. Länsstyrelsen må emellertid med avseende å icke planlagt område av stad, köping eller municipalsamhälle medgiva erforderliga undantag från bestämmelserna (51 §).

Efter hemställan av tredje lagutskottet (utl. nr 20/1953) har innevarande riksdag (rskr nr 217) hos Kungl. Majt anhållit om *översyn av brandlagstiftningen och brandförsvarets organisation*.

Hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 upptager i sitt första kapitel föreskrifter om allmänna hälsovården i stad. Dessa hälsovårdsföreskrifter gäller endast för stads planlagda område samt för annat område i stad, i fråga om vilket beslutats att det skall betraktas såsom planlagt område. För övriga delar av staden tillämpas föreskrifterna i andra kapitlet, vilket handlar om allmänna hälsovården på landet (32 §). Lindring i vissa av de för stadsplanlagt område gällande bestämmelserna kan av hälsovårdsnämnden medgivas för lägenhet, som ligger avlägset från tätare bebyggd del av staden (26 §), och, under vissa förutsättningar, jämväl för annan lägenhet (30 a §).

Hälsovårdsstadgan är föremål för översyn av *1948 års hälsovårdsstadgaskommitté*. Kommitténs betänkande, som enligt 1953 års riksdagsberättelse föreligger i manuskript, torde inom kort bli överlämnat till tryckning.

Utskottet.

Enligt motionärernas mening har den kommunala nyindelning, som genomförts med verkan från och med den 1 januari 1952, i väsentlig omfattning medfört olägenheter för glesbygdsområden som införlivats med tätorter. För tätorterna avsedda författningsbestämmelser hade nämligen på grund av nyindelningen blivit tillämpliga å dessa glesbygdsområden utan att behov av dem där förefunnits. De hade därför lett till onödigt besvär och krångel. En översyn av tätortslagstiftningen, framför allt de s. k. stadsstadgorna, i syfte att undantaga glesbebyggelsen från tätortsbestämmelserna vore därför enligt motionerna nödvändig.

Som motionärerna framhållit, påtalades de olägenheter, vilka hyresregleringslagstiftningen kan åsamka med stad eller köping införlivad glesbebyg-

gelse, redan vid 1952 års riksdag. Det framhölls därvid av tredje lagutskottet, att problemet var under behandling av hyresregleringskommittén. I tredje lagutskottets utlåtande nr 18 vid innevarande års riksdag har understruktits angelägenheten av att kommittén skyndsamt framlägger förslag i ämnet.

Utredningar i den av motionärerna berörda frågan pågår emellertid ej blott såvitt avser hyresregleringslagen. Enligt vad utskottet har sig bekant har spørsmålet även uppmärksamrats av 1951 års byggnadsutredning, sakkunniga för översyn av ordningsstadgan för rikets städer och 1948 års hälsovårdsstadgekommitté. Sistnämnda tre utredningar beräknas enligt uppgift i 1953 års riksdagsberättelse komma att bli slutförda under år 1953. Vad angår den återstod av de s. k. stadstadgorna, som ej beröres av nyss angivna utredningar, nämligen brandlagen och brandstadgan, må framhållas, att riksdagen under hänvisning till tredje lagutskottets utlåtande nr 20/1953, hos Kungl. Maj:t hemställt om översyn av bl. a. brandförfattningarna. I de motioner, som föranledde riksdagens hemställan, betonades nödvändigheten av att rationalisera brandväsendet. Det torde därför enligt utskottets mening få förutsättas att blivande utredning i ämnet kommer att beakta huruvida, trots att som ovan nämnts möjlighet till dispens föreligger, författningsändring i den av motionärerna åsyftade riktningen kan vara erforderlig.

Som framgått av den ovan lämnade redogörelsen har det av motionärerna avhandlade problemet icke erhållit någon enhetlig lösning. Skilda utredningar arbetar som nämnts ur olika synpunkter med problemet. Det synes angeläget att samråd äger rum mellan dessa utredningar. Den i motionerna föreslagna översynen i förevarande hänseende av hela tätortslagstiftningen torde däremot icke vara tillräddig. Önskvärt är nämligen att de nämnda utredningarna snart leder till förslag till riksdagen. En översyn beträffande viss del av utredningarnas arbetsuppgifter torde kunna medföra dröjsmål med framläggande av utredningsförslagen. Utskottet kan därför icke tillstyrka den begärda översynen.

Slutligen bör enligt utskottets mening vid bedömandet av denna fråga tagas i beaktande att förefintliga dispensbestämmelser gör det möjligt att i många av motionärerna åsyftade fall ernå en rimlig ordning redan med nu gällande tätortslagstiftning. Först sedan den nya kommunindelningen varit i kraft några år torde det emellertid kunna fastslås, huruvida dispensbestämmelserna smidigt tillämpade är tillräckliga för att motionärernas syfte därigenom skall kunna i huvudsak tillgodoses.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motion, II: 386, icke måtte föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 maj 1953.

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD.

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Osvald, Nils A. Larsson*, Albert Hermansson, Ebbe Ohlsson, Grym, Ivar Nilzon, William Ohlsson och Georg Carlsson*;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Åhman, Andersson i Mölndal, Johansson i Torp*, Nyberg, Levin, fru Boman* och herr Jansson i Benestad.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
